

det saakaldte „Guldsbergste Ministerium“, og Mueligheden af en upartist og fuldstændig Bedømmelse af hans offentlige Liv, og hans Charakter som Statsmand, befinde sig. Hr. Plougs Exempel maa være advarende for Enhver, som det atter maatte falde ind, for tidligt at kalde den længe og tidt nok à la Schloffer behandlede Statssecretair ind for en Domstol, som endnu er langt borte fra Historiens Høiesteret eller „Weltgericht.“

-
32. *Om Aristokrat-Fordömandet i Svenska Historien*, jemnte Granskning af tvenne Blad i Prof. Geijer's trenne Forelæsninger, af *And. Fryxell*. Upsala 1845. 60 S. 8.

Det er et af de mærkeligste historiske Smaafrister, den svenske Literatur i de seneste Aar har frembragt, som vi her indtil videre i saa Linier omtale. Det kan ikke andet end vække Dpmærksomhed, naar den mest populære og maaskee mest læste — ligesom paa en vis Maade den mest eiendommelige — af Sverriges Historiefrivere første Gang griber den polemiske Pen til Forsvar for den svenske Adels. Vi maae forudsætte, at hans historiske Sandhedskærlighed og Retfærdighedsfølelse i betydelig Grad er bleven faaret, for at bringe ham til et Foretagende af den Natur. — Fryxell er allermindst ubekiendt med, hvor let aura popularis dreier sig og forsvinder for dens (i det mindste i Phantasten) lyffelige Bestøder, inden han veed af det; eller hvormeget han sætter paa Spil af denne loffende, luftige Substant, ved i vore Dage at tale Adelsstandens Sag. At han forsvarer den mod en saa vaabenstærk, ved saa mange og udmærkede Fortienester af den historiske Videnskab og andre Grene af sit Fædrelands Literatur berømt, og i sin Navkundighed befæstet Forfatter, som Prof. Geijer: forøger Skriftets literaire Interesse, og hæver det ridderlige Forsvar for Ridderstanden i Sverrige end mere over Personlighedens eller Egoismens Hverdagssphære. Den værdige Maade, hvorpaa Fryxell (S. 57. 58) med mandig

og ædel Følelse udtaler sit Forhold til „en elsket og agtet Modstander“, mod hvem det er „uden Sammenligning tungere at gaae i Feide, end mod en frygtet Fiende“: lærer os allerede, hvor lidt det er i hine Sphærer, vi skulle søge en Forfatter, som ham, der blev for Sverrige i det 19de Aarhundrede som Historiefriever, hvad Holberg blev for Danmark i det 18de; for saa vidt som han var den første, der førte den historiske Fortællings Kunst ud af den lærde, den udelukkende videnskabelige, eller ved høiere Kultur dannede Kreds, og gjorde den tilgængelig for hele Nationen. Vi ere vel i Stand til at vurdere Forholdet imellem begge Historiefrievere; vi vide, hvad Geijer, i en vis Deel af det poetiske, formodentlig ogsaa tildeels i det filosofiske Element, (især saaledes som Historiefrieveringen efter Nyeres Ideer og Theorier fordrer det) afgjort har forud for sin noget yngre Samtidige; men vi vide ogsaa, at han i denne Sag har fundet en jævnbaaren Modstander.

Vi maae fremhæve det, for de Manges Skyld, der i Danmark kiende begge Forfattere særdeles vel af Navn, og nu paa nogen Tid Geijer af hyppigere Dmtale ved visse Leiligheder — men heller ikke af mere: at Fryxell, er en Historiefriever, hvis tidligste Arbeide (de første smaa Bind af **„Berättelser ur Svenska Historien“**) allerede vandt en høj Grad af Popularitet, i flere, hurtigt gientagne Dplag — uden at man paa den Tid formodede, med hvilke stille og betydelige Fremstridt Forfatteren vilde gaae videre paa den betraadte Bane; imdens han hverken opgav sin Charakter, sin Eiendommelighed, eller det Ufskald paa enhver uorganisk Bestanddeel af historisk Lærdom, — eller rettere af lærd Smaahedsaand og Dpdagelsesjagt — hvorved han har grundet sin Histories Form, og bevaret sit Foretags Reenhed, sin Stiils eiendommelige Frihed og kiærnesfulde Naturlighed. Vi nævne ovenfor Holberg; men uagtet Liigheden i Virken — hver i Forhold til sin Tid og dens Bestingelser, var Modsetningen derfor ikke mindre afgjort. Holberg var i Historien en fødte Ironiker; Fryxell er den fødte Epiker. Hans Dpfatning og Giengivelse af Stoffet har en høj Grad af Reenhed og Umiddelbarhed; derfor ogsaa overhovedet rolig, upartisk Retfærdighed. Men fra Kildestudiernes Side og

i den hele Fremstilling har han unegtelig i sine tidligere Bærker (Gustav Adolf; Formynders-Regjeringen; Christina, og Carl Gustav) betydeligt overgaaet de tidligere; og det er ved disse Arbejder, han kan siges at have erhvervet fuld Ret til at træde i Skrannerne mod en saa genial og vægtig Historiker, som Geijer.

Det lader sig heller ikke negte, han gjør det alvorligt, med Eftertryk og nogen Skarphed; i det han uden al Forbeholdenhed saaledes ytrer sig om denne Forfatter, og om sin egen Polemik imod ham: „Mit Foretagendes Farlighed falder enhver i Dinene. „Prof. Geijer nyder for nærværende Tid en meget stor Anseelse. Hans Værdom, hans Genie, hans mange Fortjenester, have i høj Grad erhvervet ham sine Landsmænds Beundring, Ærlighed og Tiltro. Omstændigheder have, om mueligt, endnu mere ophøiet hans Opinionsplads. Fra 1819 indtil 1837 stod han som Forfatter i Spidsen for det conservative Parti; han blev naturligtvis ophøiet og prisfet af dette, og hans Epigrammer fremstillede som ubedragelige og afgjørende Domme. Fra 1838 indtil nu har han paa samme Maade staaet i Spidsen (?) for det liberale Parti. Paa det Postament, som den conservative Side forhen har opført for ham, have de Liberale siden reist en ny Overbygning, til yderligere Ophøielse af deres ypperste Talsmand og Helt. Der staaer nu Prof. Geijer, agtværdig ved sine personlige Egenstaber, frygtelig ved sit Genie, sin Værdom, sin Stilling; og desuden omfattet af den svenske Nations Ærlighed, beskyttet af det Parti, de Dagblade, som lede maaskee ni Tiendedele af den svenske Almue. At angribe en Person i denne næsten uangribelige Stilling, at angribe ham for et Skrift, hvilket det mægtige, næsten almægtige Parti vil udgive for sit historisk-politiske Evangelium — og angribe ham for Sætninger, hvori han har den store almindelige Opinion paa sin Side — i Sandhed man gjør ei et saadant Angreb for at more sig.“

Det er naturligt nok i en historisk Polemik af den Art, som nærværende, at Forf. betragter sin Modstander fra det Standpunkt, hvor hans politiske Charakter træder i Forgrunden. Enhver veed, at Geijer, ikke blot som Forfatter, men i Staten, ved Upsala Universitet — Middelpunktet for det

videnskabelige Element i Sverrige — og i en høiere Sphære, har spillet en meget betydende Rolle; uden at der hidtil har været Anledning for ham til at ombytte sin Stilling, som academisk Lærer og som Forfatter, med activ Deeltagelse i Statsstyrelsen; og uden at han dog egentlig synes at have sat alt for stor Pris paa at lægge sin Vægt i nogen Partistaal ved Rigsdagene. Denne Vægt har han uden tvivl fornemmelig eiet, netop ved en klog Begrændning af sin Virken til de Punkter, hvor den kunde yttre sin meste Kraft; ligesom ved den høie Agtelse, som hans personlige Charakteers Adel og Reenhed har bevaret under enhver Stilling, og som har fulgt ham fra de Conservatives Feltleir over i de Liberales (for at blive ved de ovenfor anvendte Partinavne.) Et andet Spørgsmaal — som vi her hverken ville undersøge, eller forsøge at besvare — er: om Professor Geijer, som historisk Forfatter har vundet ved den Omstiftning af sit politiske System, som i hans Fædreland tillægges ham*) — eller ved den Forandring, som han, for at møde Væbredelser for et „Uffald“ (nemlig fra det conservative System) 1838 i sit „Förord till Literaturbladet“) kaldte „et Uffald fra sig selv“. Et

*) Fryxell synes ikke at antage dette. Hans strenge Dom i Anmärkn. S. 56 antyder overhovedet en Beskuelse af Geijers Stilling som historisk Forfatter, der i sin Almindelighed tør være for stærkt udtrykt. „Prof. Geijer — bedder det — har været en historisk Person, maaskee i høiere Grad, end han har været en historisk Forfatter. Han har levet meer i Samtiden, end i Fortiden.“ Hvad videre siges om G.s Forhold til Styrelsen før 1838, og til det efter 1840 mægtige Parti: behøver i øvrigt den nærmere Udvikling, som Forf. ikke har fundet Leilighed til at gaae ind paa. — Vi ville kun tilføie en Bemærkning, som kunde have faaet sin Plads ovenfor. Geijer horer, som Historiker, til de ualmindelige Individualiteter. Hans Natur er ikke blot filosofisk; men ogsaa ulige mere poetisk, end Fryxell's, hvis Poesie allene findes og sammentrænger sig i hans levende episke Sæds for den rene historiske Fortælling, og i hans klare Fremstilling af Personer og Charakterer. Det stærkere poetiske Element hos Geijer virker i dennes historiske Arbejder dog kun middelbart; og maaskee ikke alt d velgjørende, der, hvor denne Indflydelse yttres sig i de ideale Anskuelse af politiske Forhold. Umiddelbart træder den episk frem paa enkelte Punkter, især i den ældre Historie; og tildeels, kunde man sige, med en lyrisk Charakter, i det, som Fryxell

saadant, siger han, skaber ikke, naar det befindes at være foregaaet med Skiel." Vi ville ikke holde os til Ordene i hiint Udtryk, som let kunde blive til noget farligt og fordærveligt; Meningen er imidlertid tydelig nok; det er en politisk Omvendelse, Forf. her vil betegne. Man pleier ikke hos praktiske Statsmænd at møde, og heller ikke at sætte Priis paa System=Skifter, der virkelig gaae til Bunds. Heller ikke pleie de at findes hos politiske Historieskrivere af stærk og eiendommelig Charakter. Vi kunne i øvrigt erindre om, at Geijers betydeligste Virken som Historieskriver er tidligere, end 1838; og at han efter sit saakaldte „Affald“ egentlig mere har skrevet som theoretisk Politiker, eller i Statsvidenskabens og i de praktiske Interessers Tjeneste, end som reen Historiker. Dermed sige vi aldeles intet til i det allermindste at ville forringe Geijers Hæder og store Fortienester ved Arbejder, hvilke vi betragte som hørende til de mest udmærkede og aandfulde, som hans Fædrelands Literatur kan opvise blandt dets nyere Forfattere. Det er blot et Factum i denne Literaturs Historie, vi berette; i det vi tillige fra samme Synspunkt bemærke om Fryxell, at han altid har hørt til den ovenfor nævnte Klasse af rene Historieskrivere, og aldrig, enten i sin Livskreds, eller i sin offentlige og literaire Virken, har gjort noget Skridt ind paa den praktiske Statsmands Bane. Det er uden Tvivl, som vi allerede have bemærket) endog første Gang i dette Stridskrift, at han bruger sin Pen i den historiske Kritik. Maa skee har han derfor, som Polemiker, været mindre heldig end Andre, hvis Tone til at fegte, om ikke altid paa Jorden, saa i Luften, daglig Bane stærper. Men han har været ligesaa mandig og uforfærdet, som kyndig og dygtig, i at gaae lige til Sagen; og han har fort den ikke med Theoriernes dialektiske, men med Riendsgjerningers historiske Vaaben.

Hvad det især kommer an paa, i en historisk Betragtning

---

kaldes „Geijers historiske Epigrammer.“ Dette frembringer saaledes et Forhold imellem begge Forfatteres Fremstilling og Stil, der i enkelte Tilfælde synes at være det Omvendte af deres Natur og Stemning.

af den svenske Adelsstands Fremtræden, Udfærd og Charakter i de forbigangne Tider (den nærværende ligger uden for Fryxells Stridskrift:) er en rigtig Opfatning af dens Nationalitet, dens Betydning som Repræsentant for Nationens Statskraft, Sammenhold, Selskabsånd og Frihed. Det sædvanlige i Nutidens liberalistiske Skildringer af de historiske Forhold (der stundom kunne være glimrende og indtagende nok fra den pittoreske Side, eller i deres Colorit, men i Almindelighed allermindst have noget tilfælles med Daguerrotyper) er, at betragte Adels og Frihed, som rene Modsetninger. Herimod taler ikke blot Englands, men ogsaa Sverriges Historie. Men, for at modsige historiske Facta i dette Tilfælde, bruger man den Udvei af Historien: at blande den sande, den lovlige Frihed, der ikke vil gjøre nogen Stand eneældig, med den lovløse og skrankeløse — som Fryxell i Korthed karakteriserer S. 11. 12; den, som ogsaa, efter hans Udtryk „myrdende for al Kongemagt, ligger paa Bunden af Demokratiet.“ At Adelen i Sverige meer end eengang har været Folkefrihedens Forsvar, at den har modsat sig det skrankeløse Monarchie, uden at kunne (i Fald man antog, at den har villet det) reent underkue Almuestanden*); at det var den, som meer end eengang har modsat sig den misbrugte monarchiske Magt, der „lagde det svenske Folk med bundne Hænder og tilstoppet Mund under Souverainitetens Nag“ — og at det to Gange ved saadanne Leilighed netop var, hvad man nu vil ubelukkende kalde Folket (Borger- og Bondestand) „som rakte Hænderne

*) „Blandt alle Europas Folk — siger Fryxell, S. 13 — har, med en eller anden mindre Undtagelse, ingen Almue været saa fri, som den svenske; ingen Almue har af sin Adels lidet saa ringe Undertrykkelse, som den svenske.“ — Vi ere tilbøjelige til at antage denne Mening, uagtet vi ei kunne være enige med Hr. Fryxell i, at „Feodalismen aldrig har stuet Rod eller baaret Frugt i Sverige;“ og uagtet vi mene, at dette Lands Almue, skjøndt uden egentlig „Eiendomsret“, dog til sin Tid, i endel svenske Egne og Landstæder, har kiendt og følt Borneadelsens Tryk og Hovherrens Misbrug. Men de ovennævnte Sætninger ere saadanne, der ligesom flere andre i dette Skrift, ejskerdre til udførlige Undersøgelser og Udviklinger.

frem til at bindes, og Munden til at stoppes, og som tvang Adelen til at gjøre det samme": dette er bl. a. hvad Fryxell har sagt at lægge for Dagen (S. 16—24). Vi maae erindre, at Enhver, som læser og vil bedømme hans Stridskrift, maa være hjemme nok i Sverriges politiske Historie, for ikke at danne sig et Billede af den svenske Adels fra det 14de indtil det 18de Aarhundrede, efter Forestillinger og Træk, som man laaner fra en — ofte nok fattig og ufuldkommen Kundskab om den danske Adels, og dens Charakter i Historien. I Danmark har den længe i Midtalderen villet herske over Konger og Bønder, for at kunne nyde Landets Fædme i Magt og Ro; i Sverrig har den i det mindste maattet kæmpe alvorligt, og ikke altid heldigt, giennem Aarhundreder for at vinde, hvad den aldrig ganske eller stadigt kunde opnaae. En saadan Kamp møder os kun cengang i den danske Historie; og vi negte ei, at ogsaa her maa overhovedet Adelen betragtes fra den nationale Side i et bedre Lys, end man pleier at gientage i historiske Skrifter og Haandbøger, efter Hvitfeldts Tid. Det var saaledes ikke saameget den, som forjog en Konge, der vilde giøre det farlige Experiment, pludselig at begynde en Revolution ovenfra, som det var Christian den Andens egen Feighed og Raadløshed, der fordrev ham. Hans andet Experiment skulde være, at regiere med Enevoldsmagt ved Folkets og Almuens Hielp; med en nederlandsk Krokone, hendes Brødre og Slægt, blandt sine Raadgivere og Fortrolige. Dette Experiment vilde han ogsaa indprente de Svenske ved Bloddadet i Stockholm; men skiondt Christian den Andens Coup d'état næsten allene gik ud over Adelen og enkelte af dens Tilhængere, fandt han dog ikke ringeste Sympathie hos Folket i Sverrige. Han forregnede sig baade der, og i Danmark, fordi han var „un Louis XI. manqué". De lyse Blif i hans Land havde hverken i Klogskab, Snildhed, eller Tapperhed, fuldvægtig Kraft til at give dem fast Skikkelse i Handlingens Liv.

I det vi forlade Fryxells mærkelige Stridskrift — med hvilket Striden selv uden Tvivl kun vil være begyndt — uden at kunne for denne Gang gaae ind paa de mere betegnede eller angivne, end udiviklede Argumenter, hvormed han i flere betydende Punkter nuderstøtter sin Dypposition og Protest imod

Geijers Yttringer*) om den svenske Adels Tendentser og Adfærd, særdeles i det 17de Aarhundrede, saa lidt som paa det øvrige af Skriftets mere almindelige Indhold, eller paa de specielle Tilfælde, hvor han lader Historien modsige Geijer — troe vi at burde slutte med Forfatterens egne Slutningsord, uden at vi just i Tæt og Alt tør dele hans sanguinske Forhaabninger: „Der er en stor Forffiel „imellem at have Ret, og at faae Ret. Vi forlade os paa det „første; men ikke paa det sidste: i det mindste endnu ikke i nogen „Tid. Vi kiende for vel de længe og dybt indgroede Fordomme, „de store og mægtige Interessers, som tale imod os; og vi „kiende kun to Magter, som ere paa vor Side; de hedde Ret „og Sandhed. Men i Forbund med disse haabe vi paa en Frem- „tids Seir. Striden mod Aristokratiet er hos os paa det nær- „meste udkæmpet. (?) Der opvoxer en ny Slægt, hvis Hierte „ikke er blevet forbittet, hvis Anskuelser ikke ere blevne stieve „ved Deeltagelse i den foregaaende Strid. Deres Sandheds- „kiærlighed skal ile med at lade deres forrige Modstandere veder- „fares Ret. Deres ungdomsvarme Sind skal glæde sig til at „see de fædrelandste Minder straale i diøses egen, af intet Parti- „had fordunklede Glands. En ungdomsfrisk Morgenvind skal „snart bortblæse det Stovlag, der under og efter den udkæmpede „Strid har lagt sig formorkende over mange af Mindets stions- „neste Blomster. Der skal komme en ny Tid, og en ny Sver- „riges Historie.“

---

*) I dennes nyeste, 1845 i Stockh. udfomne Skrift: „Om vår Tids inre Samhällsförhållanden, i Synnerhet med Afseende på Fäderneslan- det: tre Föreläsningar i Hösten 1844.“